

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

23 de Iudicibus, qui ex numero equitum Romæ eligebantur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

l. cet. de resti. spolia. l. 1. de for. P. ca. iuris. eo. tit. apud Greg. Quare prorogare possunt tempus iurisdictionis, nisi princeps vel qui delegat hoc excipiat. *l. 2. §. sed & si index. de iudic. P.* Regulariter enim delegationes & rescripta, cum sint stricti iuris, non extenduntur, nec a persona ad personam, nec ad alias res quam quæ rescripto continentur. *c. significante. ca. significauit. c. Rodolphus. de rescri. ca. cum olim. §. c. P. & C. de offi. dele. l. de quare. de iudic. P.* Quamquã in ordinaria iurisdictione, plerunque & maxime ex consensu partium, ad ista fiant iurisdictionis prorogationes expresse vel tacite, vt videbis tractatum apud Hostiensem, in summ. titul. de offic. & pot. iudic. deleg. §. quibus modis eius iurisdictione prorogetur.

21 ¶ Et proinde cum delegatio sit stricti iuris, & vix prorogationem personarum admittat, extinguitur morte delegati, *l. inter causas. manda. P. c. vno delegatorum. cui iunge. c. quoniam abbas. de offi. deleg. & delegantis. ca. gratum. eod. re. integra. & lite non cõtellata. non aliter. §. omne. & §. si vero civilium. de litigio. in auct. ca. relatum. 13. de off. deleg. Item si delegatus semela se iurisdictionem abdicauerit, nec ex partium consensu eam resumere poterit. *c. significantis. 38. eod. minus etiam. si is qui mandauit reuocet mandatum. l. iudicium soluitur. de iudic. P.**

22 ¶ Rationes delegatorum præcipue colligi possunt ex necessitate iudiciorum: vt citius & facilius lites per plures expediantur, impeditis ordinatis, vt diximus, in aliarum causarum expeditione. *l. 1. §. fin. de offic. eius cui mand. c. iuris. d. in P. ca. si pro debilitate. de offic. deleg.* Et a natura causarum quoque fauor celeritatis decisionis apparet, vt cum de possessione controuersia est, sopienda prius per recuperatores: ne ad arma perueniantur. *l. equissimum. de usufruct. P. & sciamus quis partes actoris, quis rei sustinere debeat. §. commodum. de inter. cum similit.*

23 ¶ Ea de causa præter ordinem magistratum, dicuntur delegati, & conservatores appellantur a Summo pontifice delegati, vt a manifestis iniuriis & offensis defendere possint sibi commissos. *ca. 1. de offi. deleg. in Sex.* Quibus & datur iurisdictione ad huc effectum, cum potestate castigationis faciendæ in contumaces, obseruata tamen modestia & temperamento. *ca. 2. eod.*

24 ¶ Istius conservatoris potestas & qualitates, ponuntur in ca. fin. de offic. delegat. in Sex. vbi glossæ notant differentias & conuenientias delegatorum aliorum & conservatorum. Duplices constitui possunt eius species, vna est conservatorum electorum nominatim & personaliter: vt si Petrus Abbas Sancti Victoris, conservator detur pro conservandis priuilegiis Titii, vel pro conservando Titio. Altera species eorum qui electi nomine dignitatis dicuntur: vt cum datus est Abbas S. Saturnini conservator priuilegiarum scholasticorum in Academia Tholosæ a studentium: & Abbates Marsiliaci & Moysiaci, conservatores priuilegiarum scholasticorum studentium in vniuersitate Cadurcensi.

25 ¶ Dantur conservatores diuersorum negotiorum & personarum, & nomen indicat, tantum conservandæ alicuius rei causa datus: vt dicimus defensores locorum & ciuitatum, ferme eadem cum potestate dari a principe. *oro. tit. de defenso. ciuit. in 1. C. tit. 5. c. in auct.* Sunt enim a principe introducti conservatores & defensores singulari iure, vt & iniurias repellant, patetis vicem sibi commissis exhibeant, de descriptionibus non patiantur affligi, officialium insolentiæ & iudicum proccacitati, salua reuerentia pudoris, occurrant. *l. 4. de defensor. ciuita. C.* De defensoribus iam tractationem executi sumus, lib. 18. Syntagm. huius, ca. 18. vt opus non sit hic crambem recoquere. De conservatore tantum ago.

26 ¶ Limitat autem Summus pontifex, vt plerunque per rescriptum, potestatem conservatorum: & generaliter tamen statuit, vt non nisi de manifestis iniuriis & violentiis scienter se intromittant. *cap. 1. §. ca. si. §. ut autem. de offic. deleg. in Sex.* Recipiet tamen super notoria iniuria probationes, si contestatio sit: ne negatione reorum, elidatur eius iurisdictione. *cap. bona. de electio. arg. l. si quis ex aliena. de iudicis. cap. super literis. de rescript.* Quamuis enim manifesta & notoria non indigeant probatione, *ca. ex parte. §. c. cum olim. de verb. sig. c. fin. de cohabit. cler. & mulier. c. manifesta. 2. q. 1.* tamen non omnia omnibus eodem modo manifesta sunt, & ideo egent cognitione. *d. cap. de manifesta. 2. q. 1. §. d. cap. cum olim. potissimum si negetur: quia negatione res videtur fieri dubia. l. 3. quib. ad lib. procl. non licet. C.*

27 ¶ Ab eo autem solo conservator datur, qui potestatem habet iurisdictionem constituendi: idcirco conservator non subdelegat. *ca. si §. vices. de offi. de leg. in 6.* nec alium conservatorem creat, quamquam alius delegatus a principe, subdelegare possit in totum, & pro parte delegatum. *cap. fin. §. cap. p. afforatis. eod. apud*

Grego. Quare & plures interdum dantur conservatores vnius negotii, vel personarum, vt altero deficiente ad alterum veniantur. Citationes nihilominus iure ipso & denuntiationes sententiarum, committere possunt: non alia, nisi ex beneficio literarum mandati liceat. *d. ca. si §. vices quoque.* Forma enim rescripti, vt dixi in delegatis aliis, & in istis est sequenda, quam si excedat, suspensus est ab officio ipso iure. *d. ca. fin. §. ut autem conservatores. eod. nu. 6.* & litigator qui potestatem eum excedere procurauerit, ipso iure excommunicatus est, & tenetur satisfacere expensis aduersario hoc modo perpetuum fatigato. *d. ca. fin. §. pars vero.*

¶ Illi vero idonei dicuntur ad conservatorum munus tantum, qui aliqua dignitate fulgent, vt Episcopi, & superiores, Abbates, quive dignitates aut personatas in cathedralibus vel collegiatis Ecclesiis obtinent. *d. ca. fin. in princ.* quamuis alii delegari possint esse & canonici simplices. *ca. statutum. de rescrip.* Nec potest tamen subditus cuiuscunque sit dignitatis, conservator deputari superioris. *d. ca. fin. vbi excipiuntur reges & regina. per cap. ne aliqui. de priuileg. in Sex. facit ca. accedens. 2. ut lite non cont.* quamuis in aliis causis iudex ei delegatus dari possit. Item nec conservator conservatoris esse potest. *d. ca. fin. de offic. deleg. in Sex.* veluti si datus sit Abbas S. Saturnini conservator Abbatis Moysiacensis: Abbas Moysiacensis, non potest dari conservator Abbatis Sancti Saturnini: etsi in aliis causis delegatis mutuo delegati iudices possint.

¶ Fines & rationes huius conservationis, nihilominus iudicum aliorum delegatorum propemodum generaliter similes sunt, & conservatores eodem ordine, iisdemque administris exsequi sententias possunt, & eadem statuere circa munera, expensas, assessores, notarios, testes. *d. ca. fin. §. officium autem. & c. statutum. de rescrip.* Possuntque in auxilium si egeant aduocare manum armatarum, & brachium seu potestatem iudicis secularis. *ca. 1. §. c. quoniam. de offic. ordina.* Verum illud obseruandum est conservatorum delegationem extingui cum potestate, per obitum concedentis. *d. ca. fin. §. officium. & c. cum plures. & c. si super gratia. de offi. deleg. in Sex.* Quod intelligo, quando personæ certæ & non dignitati conservatoris ius datum est. Nam si priuilegium sit personarum vniuersalium vt scholasticorum, qui quandiu vniuersitas, & studii scholæ permanent, superesse creduntur. Item si Abbati talis vel talis abbatis conferatur munus, hoc munus conservatoris tandiu perpetuum erit, quandiu extrema dignitas & subiectorum existent, cum beneficium principis perpetuum ex concessione conferatur, & perueniret etiam post mortem eius. *ca. 1. 2. 3. 4. 2. q. 2. cap. decet. & cap. priuilegium. de reg. iur. in Sex.* nisi a successore reuocetur, vel alio modo qui habent priuilegium illud amittant. Ita delegatio facta, transit ad successorem in dignitate. *cap. quoniam abbas. 14. de offic. deleg. apud Grego. l. mortuo iudice. de iudic. §. & hoc subuenit. ut null. ind. lic. hab. loc. confer. in auben.*

De Iudicibus qui ex numero Equitum Romæ eligebantur. Cap. 23.

- 1 Iudicum decuria.
- 2 Equites iudices. & eorum decuria. §. nu. 3.
- 4 Album iudicum quid.
- 5 Iudices ex equitibus per vices decuriarum iudicabant.
- 6 Sortitio iudicum. & per quem fiebat: & quomodo. nu. 7.

Ante Augustum erant ¶ decuriæ iudicum, habentes insignia in ferreo anulo, iique non equites sed iudices vocabantur.

¶ Equitum enim nomen subsistebat in turmis publicorum equorum. Postea iudices dicti equites & equites iudicum seminariunt. Equitum non nisi quatuor primum decuriæ fuere, illæque postea distributæ Tribunorum æris, selectorum & iudicum: fuerunt & non genti selectæ ad custodienda comitorum scita in comitiis, vt omnia recenset Plinius, lib. 33. cap. 2. Dio Cassius id ipsum propemodum refert, lib. 43. histor. additque antea in iure dicendo plebetos quoque affuisse, præcis namque temporibus, ex lege Romuli populus tantum diuisus fuit in Senatores & plebem. *l. plebs. de verbo. sig.* postea vero, diuisi patritii & equites a plebe. *§. plebs scitum. de iure natur.* Deinceps & Iulius Cæsar, iudicia ad duo genera iudicum redegit, equestris ordinis, & Senatorii. Tribunos vero ætarios, quorum erat tertium genus, sustulit. *Suet. in Iulio. c. 41.*

¶ August.

3 ¶ Augustus primas tres tantum horum iudicum decurias, vnam auxit ex inferiore sensu, quam ducennariorum dixit a censu quae iudicaret de leuioribus summis, Idem in Augusto, cap. 3. 2. Siquidem a virtute primum, postea ex censu petiti sunt. Fuit & aliquando tempus quo Sylla ab equitibus iudicia transfudit. Vt & quando C. Gracchus frater Tyberii Gracchi Tribunus plebis, a Senata transfudit in equites. M. tamen L. Titius Drusus Tribunus plebis, etiam eam potestatem, quam nacti equites erant, Gracchanis legibus, restituere Senatui voluit. Tandem autem & Cotta, inter vtrumque ordinem iudicandi munus partitus est, Vell. Patercul. lib. poste. histor. Rom. meminit, & Cicer. ait. 2. in Verrem. Scribit & Aurelius Cassiodorus in Chronico, & Iulius Obsequens a Seruilio Cepione Consule, anno ab vrbe condita 647. iudicia equitibus & Senatoribus communicata.

4 ¶ Omnia porro iustorum iudicum nomina, per decurias scripta erant in loco qui album dicebatur, Graecis λευκωμα, nostris matricula. Erat enim λευκωμάτιον γραμματεῖον, id est, tabula delata. Lampyridius in Alexandro, vocat pictarium, illam tabellam dealbatam, vbi iudicii nomina scribebantur. Et Suidas quoque tradit fuisse parietem dealbatam, vbi edicta publica describereatur, verba cuius sunt, λευκωμα τῶν ἐν ἀλλοιούμεν ὀφείλων ἀπὸ τῶν ἀπολαμπιδῶν πηγυλάτων ἐπιτάξεων, id est, Album, est paries vbi scriptus est negotiorum politicorum descriptionem aptus. Suidae se opponit Alciatus, 1. praetermissorum, de pariete negans album dici. Cum Suida autem id asserit Turnebus in praefatione ad Plinium. Ego & de pariete & de tabella album dictum arbitror, fieri & de charta. Quod & indicat Vlpianus, si quis id quod, 7. de iurisd. omni iud. P. firmat id glossam in §. p. uales, de actio. glossam in ciem. dudum, de iudic. Si quis, inquit, id quod iurisdictione perpetua causis, non quidem prout incidit, in albo, vel in charta, vel in alia materia propositum erit, dolo malo corruperit, datur in cura quingentorum auroorum iudicium. Meminerunt & iura de albo iudicium, vtque qui ordine prior in eo scribitur, prior dicat sententiam, l. i. de albo scriben. l. 50. P. tit. 3.

5 ¶ Ex hoc albo equitum iudices capiebantur, Praetorisque imperio tenebantur iudicare illi qui de decuria, quae iudicandi vices habebat, erant: nam non omnes decuria continuo in officio iudicandi erant, sed vacationem iudicandi in orbem habebant, Augusti instituto, Sueton. in Augusto, c. 32.

6 ¶ Neque etiam in ea decuria cuius vices iudicandi erant, omnes iudicio vacabant, sed ex ea certus numerus assumebatur sortibus ex vrna ductis, cum res aliqua nata iudicium poscebat. Sortiendique iudices potestas erat, qui ob id dicitur iudex quaestionis in criminalibus. Praetor vrbani praetor iudicis capitalibus, quemadmodum & in Galliarum parlamenti vnus ex praesidibus praetor Tholo capitali, vocant la Tourneille, non tamen is qui sortiebatur iurisdictionem, vt colligere possumus ex oratione Ciceronis pro Murena. Vocatur & hic Praetor etiam Quaestor, a quaestione, id est causa & publico iudicio, in quo inquirendum & iudicandum de crimine. Hic vnam mouebat, iudices dabat, & iudicio praetor: vt sub persona Minois explicat Virgilius, 6. Aeneid.

Nec vero ha sine sorte data, sine iudice sedes, Quae sit Mino urnam mouet ille silentum Consiliumq; vocat, vnaq; & crimina dicit. &c.

Vocatur & iudex quaestionis in iure, in l. 1. ad leg. Cor. de scar. Et apud Ciceronem, pro Rabirio. Iudex sedebat, Praetor querebat. Et Iuuenalis,

— improba quamuis Gratia fallacis Praetoris vicerit urnam.

Etab a antiqua sortiendi iudices consuetudine, iurisdictioni adhaesit nomen resorti: & resortum dictum, territorium quod curiae alicuius notioni attribuitur.

7 ¶ Porro ex illo seminario iudicum, vel decuria eqpitum, ad iudicium publicum eligebantur 75. per tabellas in vnam coniectas, quibus singulis singula iudicum omnium nomina continebantur, 75. autem sorte prius exeuntes retinebantur, Cice. Orat. in Pison. Quod si ex illis 75. quidam essent reiecti, vel vt suspecti reculati ab accusatore vel reo: tunc iterum pilae seu tabellae, in quibus aliorum iudicum nomina scripta erant, in vnam coniciebantur. Et fiebat alia subfortitio in locum reiectorum, Acon. Pedia. in Divina. Cicero. Et hoc fiebat, cum decuria iudicum ordinata fuerunt: nam antea alia methodus iudicandi de criminibus. Et Dumuirum etiam aliquando per duellionis a Tullio Regi facti, in causa Horatii, a quibus & ad populum fuit prouoca-

tio, Liu. in 1. Creati & postmodum Consulatu Cicero a. a Praetore non a populo, vt is qui Saturniolum Tribunalum pleb. sua manu occiderat, damnaretur, Cice. pro Rabirio.

De Centumuiris Iudicibus. Cap. 24.

- 1 Centumuiris iudices unde dicti, & ex quibus sumi. Et nu. 2.
2 Centumuiris, de quibus iudicarent. Eorum quatuor classes. n. me. 4.
3 Centumuiros quis in iudicium cogeret.
4 Centumuir alio iudicii imago in Germania.
5 Ad hastam cur iudices Centumuiris cogerentur. Hasta symbolum. num. 8.
6 Subhastationes quare dictae venditiones publica.
7 Baculus in iudicio, quod habet symbolum.
8 Equitum ordo, seminarium Senatui.

EX equitum etiam ordine eligebantur Centumuiris Iudices, qui proprium transferebantur album. Primum quia centum electi erant, Centumuiris dicti: sed postea federunt centum & octoginta iudices, qui diuisi in quatuor partes & classes. Sic monet Plinius Iunior, lib. 6. Epist. epist. penul. Accia, inquit, Variola, quae duplici iudicio bona paterna repetebat. Sedebant iudices centum & octoginta, tot enim consilii quatuor conscribuntur: ingen. v. tringue aduocatorum & numerosa subsellia, praestantium corona, &c. Antequam tamen equites in ordinem certum fuissent redacti, Centumuiris erant, & aliunde deligebantur. Nam vt ait Festus, ex 35. Tribubus vel curiis Romae existentibus, terni ex singulis electi sunt ad iudicandum, & centum & quinque viri constituti, qui faciliori appellatione dicti Centumuiri.

¶ Lapis in hac significatione Accursus, dum ratus est, in l. si de post. hered. C. Centumuiros Senatores esse: & Centumuirale iudicium, dici placitum Senatui, eo quod Senatus ad consultationem Consulum circa petitionem hereditatis, laetum veniunt, 22. §. praeter hoc, & §. ait Senatus, eod. P. de qua Centumuirale iudicium cognoscebat. Nam aliud est legem dare petitioni hereditatis, aliud secundum legem cognoscere. Senatus quippe & nunc princeps leges imponunt inferioribus iudicibus de causis quas ipsi non iudicant, sed iudicandas inferioribus relinquunt. Neque Senatus iurispellabatur pro iudiciis, quae ad Centumuiros deferrebantur.

¶ Indicabant quippe de hereditate, & de testamentorum quaestionibus. Valerius Max. exstant exempla, l. 7. ca. 7. & apud Plin. Iun. lib. 6. epist. pen. epist. l. cura filiam, 13. & l. qui repudiantis, 17. de inoff. test. P. de causis vincapionum, tutelarum, genilitatuffi, agnationum, alluionum, nexorum, mancipiorum, parierum, flaminum, stillicidiorum, vt ait Cicero, i. de Oratore. Ex quibus Centumuirale iudicium fieri dicebatur.

¶ Conueniebat vero isti Centumuiris in quendam basilica dictam Iuliam, vbi diuidebantur in quatuor Thalos seu quatuor tribunalia seu classes, quas vocant curiae Gallicae, chambræ. Quod liquet ex Quintiliano, dum loquitur de Trachalo oratore his verbis, l. 12. inst. orat. c. 5. Certe cum is in basilica Julia diceret primo tribunali, quatuor autem iudicia, in moris est, iugerentur, atq; omnia clamoribus fremerent, & audiam eum & intellegam, & quod ag. tibus ceteris cotumeliosum fuit, laudatum quoque, ex quatuor tribunali bus memini. Meminit & de basilica quoque qualitate causturum Centumuiralium, & de aduocatis eorum. Plinius Iunior. l. 2. epist. ad Maximum scribens, etiam sic ait. Disfringor, inquit, Centumuiralibus causis, quae me exercent magis, quam doleant sunt enim plerumque paruae, & exiles, raro incidunt vel qualitate personarum, vel negotii magnitudine insignis. Ad hoc per pauci, cum quibus iuuat dicere: ceteri audaces atq; etiam magna ex parte adolefcentuli obfuri ad declamandum huc expressi transiunt, tam irriterenter & remere, vt mihi Atilius noster recte dixisse videatur, sic in foro pueros a Centumuiralibus causis auferari, vt ab Homero in scholia.

¶ Centumuiris iure hasta praetant, vt legit apud Pomponium Budzum, in l. 2. ad §. deinde cum esset necessarius, de orig. iur. in P. Vbi tamen Zasius legit, pro Centumuiris Decemuiros. Et Badius etiam putat, Decemuiros illos ex Centumuiris fuisse, quive cum opus esset Centumuiros cogerent ad hastam, id est, cogerent in locum ad quem hasta fixa conuenire solerent. Suffragatur Suetonius, in August. cap. 36. dum ait auctorem fuisse Augustum, vt Centumuiralem hastam, quam Quaestura fuit, & conuegerant cogere, Decemuiri cogerent. Et Quintilianus,

